

Popescu Maria
ÎNTREBĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU OBIECTUL DE REPREZENTARE „MUNCA ÎNVĂȚĂTORULUI”
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
Rector Chicuș Nicolae - doctor, conferențiar universitar

SUMMARY

THE QUESTIONS IN CONNECTION WITH THE SUBJECT OF REPRESENTATION, "THE WORK OF THE MASTER"

Keywords: representation, social work teacher, social object, group, social interaction.

In the article the Questions in connection with the subject of representation, „the work of the master” revealed the criteria which is the basis for the definition of a social object as the object of representation, with particular reference to the work of the master.

The study of social representations is necessary for better understand the actions, the behaviours of individuals, to penetrate into the essence of the scenarios developed and prescribed by the groups. For the representation of social, better than any other construction extraction of the brain, guides the actions and behaviors of the people, guiding the relationships and organise their actions. We are in an era dominated by information and only a very small percentage of what we know is the result of our knowledge direct. If in the past the man was the organizer and transmitter of experience, currently he is the „organizer and transmitter of the social representations”.

Social objects have been selected over time as the objects represented in emphasizing the usefulness of the theory of social representations to understanding human behavior related to different areas of the contemporary society. One of the functions of social representations refers to the anticipation of conducting social relations and in the framework of the professional activity. In the framework of the social group arise certain prejudices, it creates certain attitudes across the different professions which are shared by the members of this group. Social representations appear as the prophets what would have the particularity to create necessary conditions of their inclusion sustainable in social reality.

Reprezentarea socială, în opinia psihologului francez de origine română Serge Moscovici, exprimă valorile, normele și atitudinile unor grupuri sociale în legătură cu anumite obiecte sociale. Reprezentările sociale sunt mijloace de re-creare a realității: este vorba de *ceva refăcut și reconstruit*, având la dispoziție ceea ce a fost structurat de generațiile trecute [5]. Ele sunt niște producții colective, sau *forme de cunoaștere elaborate social* și împărtășite consensual de un anumit grup, având un scop practic și concurând la construirea unei realități comune unui grup social [6]. Astfel, cercetătorii teoriei date subliniază importanța interacțiunilor și a dinamicilor inter- și intragrupale, precum și a practicilor sociale în formarea și transformarea unei reprezentări sociale.

Studierea conținutului reprezentării sociale a muncii la cadrele didactice prezintă un mare interes, deoarece de atitudinea învățătorilor față de munca prestată depinde, în mare măsură, eficiența și calitatea procesului instructiv-educativ. Acest proces este extrem de complex, atât sub aspectul organizării, cât și, mai ales, sub acela al fundamentării științifice a raporturilor instituite între principalii factori implicați în acest proces [7]. Școala este mai mult decât un simplu loc de acumulare a cunoștințelor, este o microsocietate ai cărei membri interacționează permanent și se influen-

tează reciproc. Natura acestor interacțiuni și influențe reprezintă un factor foarte important în raport cu percepțiile și atitudinea față de școală a elevilor, respectiv cu implicarea lor la îndeplinirea sarcinilor și a misiunii procesului educațional. Acest factor, la fel, implică o interacțiune dinamică între personalitatea cadrului didactic și a elevului. Atitudinea elevilor față de învățător este, în mare parte, expresia trăsăturilor de personalitate ale cadrului didactic [9]. Învățătorul suportă o presiune mare în declanșarea și dezvoltarea la elevi a motivației intrinseci, cognitive și de a crea atitudinea pozitivă față de învățatură și față de școală [7]. Învățătorii prin gândirea pozitivă și optimism ar trebui să le insuflă elevilor ideea că școala este instituția unei societăți a cărei frecvență este esențială pentru obținerea succesului în plan personal, profesional și social [7, 8]. Învățătorii de clasele primare continuă eforturile educatorilor din învățământul preșcolar și, în același timp, prin eforturile lor sunt predecesori ai procesului educațional desfășurat de către profesorii din învățământul gimnazial și liceal.

În mod incontestabil, dacă munca este bine organizată, este bogată în conținut și interesantă, omul se realizează în această sferă și se dezvoltă ca o personalitate creatoare și independentă în acțiunile sale. În orice gen de activitate profesională este important ca

omul să se simtă bine, confortabil în procesul muncii, căci numai atunci când el acceptă cu plăcere munca, capătă satisfacție de la ea. Numai în aceste condiții el va obține rezultate bune, calitate înaltă, succes profesional și se va realiza din punct de vedere profesional și social [8]. Cu referire la munca învățătorului, unde subiectul muncii este și agent al schimbării prin intervenția educațională, cadrul didactic asigură întreg sistemul socio-cultural al unei țări cu generații bine pregătite, capabile să contribuie la dezvoltarea acelei țări. El contribuie direct la formarea noilor generații care, implicit, vor interioriza atitudinea față de activitatea fundamentală a omului. Importanța unui obiect pentru o anumită comunitate sau grup determină existența unor mize în legătură cu acesta, mize care pot fi de natură identitară sau legate de coeziunea grupului. Astfel, vorbim despre grupuri sociale a căror existență este strâns legată de existența unui obiect social; grupul se formează în jurul acelui obiect și își consolidează identitatea prin raportare la obiectul în cauză [2, 3].

O profesie poate fi percepută ca fiind prestigioasă, nobilă, interesantă, adică cu o conotație pozitivă, pe când alta poate fi percepută altfel. Ceea ce putem observa astăzi în societatea noastră, majoritatea tinerilor absolvenți în orientarea lor spre viitoarea profesie se conduc după criteriul „profesie socialmente prestigioasă”, puțini sunt acei care se conduc de interesele personale, aptitudini, vocație etc. Pentru ca un cadru didactic să participe în mod activ și să aibă o contribuție consistentă la eforturile educaționale sistematice, pe lângă deținerea setului de resurse necesare: cunoștințe vaste, aptitudini, competențe care se formează în traseul dezvoltării profesionale, este important ca la el să fie prezentă persistența motivațională în activitatea sa, să fie formată atitudine pozitivă față de munca prestată, să fie stimulată gândirea pozitivă atât față de propria activitate, cât și față de activitatea și viitorul elevilor [8].

Reprezentările sociale, precum am afirmat mai sus, sunt determinate de contextul social, atât de contextul în care s-au format, cât și de contextul specific în care ele sunt activate [2, 3]. Expresia unei reprezentări sociale reflectă specificul contextului socio-cultural în care există grupul a cărui reprezentare socială a căruia ne interesează [1, 2]. De aceea, atunci când studiem o anumită reprezentare socială, trebuie să ținem cont și de aceste caracteristici contextuale, orice reprezentare socială este caracterizată de un obiect de reprezentare. În una din lucrările sale, Mihai Curelaru [1, 2] examinează diversitatea obiectelor de reprezentare până în prezent. Orice studiu al unei reprezentări sociale poate fi inițiat prin răspunsul la întrebarea dacă obiectul social propriu-zis, în cazul nostru „munca învățătorului”, este un obiect de reprezentare pentru grupul analizat, în cazul nostru grupul fiind cadrele didactice. Adrian Neculau [6] subliniază că indivizii reconstruiesc obiectul social, îl reevaluează și, astfel, obiectul

există doar prin semnificația oferită de indivizi. Deci, reprezentarea este socială pentru că indivizii, intrând în contact cu realitatea, o reconstituie, o reevaluează și o integrează sistemului de valori, organizării cognitive, contextului ideologic. Grație reprezentării elaborate, subiectul își ajustează conduita la contextul social, ceea ce-i asigură adaptarea la mediu. Prin urmare, subiectul nu procesează doar propria experiență, ci și reprezentarea socială furnizată de grupul de apartenență. Serge Moscovici [5] a accentuat deseori acest aspect și orice studiu empiric din domeniu precizează, de regulă, categoria populațională sau grupul generator al reprezentării. În același timp, reprezentarea se elaborează în raport cu alte instanțe sociale aflate în interacțiune cu grupul respectiv printr-un contract real sau imaginar. Deci, reprezentarea socială este a reprezentare a ceva produs de către cineva, iar această producere se face în raport cu altcineva.

Din aceste considerente, Pascal Moliner sugerează cinci întrebări pentru definirea obiectului de reprezentare: *ce obiecte, pentru ce grupuri, cu ce scopuri, în raport cu cine și reprezentare sau ideologie?* Autorul consideră că ar trebui întrunite cinci condiții pentru ca un obiect să suscite într-un grup dat formarea unei reprezentări sociale și anume: *polimorfismul obiectului, grupul social, identitate sau coeziune, dinamica socială și absența ortodoxiei* [4].

Este munca învățătorului un obiect de reprezentare? În încercarea de a răspunde la întrebările propuse de Pascal Moliner (1997), am procedat după cum sugerează autorul, încercând să articulăm obiectul nostru de reprezentare la întrebările evidențiate mai sus. Constatăm că în societatea moldovenească munca învățătorilor este un obiect social polimorf, ce se manifestă printr-o diversitate de cogniții, capabilă de a genera noi semnificații și reevaluări în contextul schimbărilor sociale actuale. Activitatea profesională a cadrului didactic este un obiect social perceput și gândit într-un mod diferit: pe de o parte, munca învățătorului este nobilă, necesară societății, dar pe de altă parte, ea este neprestigioasă, prost plătită, la unii reprezentanți ai ei sunt observate comportamente indezirabile cum ar fi corupția, favoritismul ș.a. Deși profesia de învățător este nobilă, necesară societății, ea nu este cea mai solicitată în prezent din mai multe motive. Este o profesie „intelectuală, respectată, care nu distribuie deținătorului putere, influență sau venituri mari, dar conferă prestigiu și satisfacții, vocația fiind considerată unul din motivele de bază în alegerea acestei profesii” [7]. Din păcate, nu întotdeauna în instituțiile de formare a cadrelor didactice sunt înmatriculați studenți cu vocație pedagogică, nici chiar aptitudinile pedagogice nu sunt testate. După cum arată datele unui studiu realizat de Institutul de Marketing și Sondaje (IMAS Chișinău), profesia de pedagog este, actualmente, una dintre cele mai neprestigioase și nesolicitate meserii. Această realitate tristă este confirmată și de statisticile Minis-

terului Educației [Sursă: Publika TV, 16.04.2014]. Doar 12 la sută din absolvenții facultăților pedagogice ajung să lucreze în școală.

În Republica Moldova există un număr mare de instituții de învățământ cu profil pedagogic și fiecare dintre acestea este interesată să înmatriculeze cât mai mulți studenți. Ca urmare, universitățile acceptă și candidați cu performanțe modeste. Nu există o medie academică minimă sub limita căreia nu s-ar accepta înmatricularea la specialitățile pedagogice, cu excepția celei de trecere. Tot în acest sondaj, datele statistice arată că peste 60% din corpul profesoral-didactic actual este compus din profesori cu o vechime de peste 18 ani lucrați în sistemul educațional. Ponderea cadrelor didactice aflate la vârsta de pensionare este în continuă creștere și de la cota de 6,6%, în anul de studii 2001-2002, a ajuns la peste 18% în 2012. Cu alte cuvinte, astăzi, fiecare al cincilea cadru didactic din sistemul de învățământ primar și secundar general este pensionar.

În același timp, acest obiect social are o miză importantă în definirea identității profesionale a cadrelor didactice din învățământul primar, iar reprezentarea socială a acestora originează din dinamicile și interacțiunile atât intragrupale (colegii de muncă), cât și cu alte grupuri sociale (elevi, părinți, alte categorii profesionale). Pe de altă parte, reprezentarea socială a muncii cadrului didactic s-a conturat și cristalizat în corespundere cu schimbările sociale survenite pe măsură ce a apărut necesitatea reformelor educaționale cu scopul de a îmbunătăți calitatea procesului instructiv-educativ. Reforma sistemului educației din Republica Moldova, începând cu aderarea la sistemul din Bologna, a impus restructurarea curriculumului și deci a tuturor planurilor de învățământ, fiind secundată de un spectru larg de inovații și schimbări care au ca rezultat îmbunătățirea calității studiilor. Contextul social pentru reprezentarea socială a muncii este caracterizat de absența reglementărilor stricte, restricțiilor. Într-un sistem ortodox [Deconchy, apud Curelaru, 1], grupul se supune unor instanțe reglatoare, de control, iar reprezentările sociale nu sunt elaborate colectiv, deoarece instanța reglatoare controlează difuzia informației. Astfel de instanțe ar fi sistemul științific (organisme ca universitatea, comunitatea științifică, consiliul și colegii de avizare sau disciplină etc.) sau ideologia (instituția politică a propagandei).

În concluzie, putem afirma că reprezentarea socială este centrată și focalizată pe un anumit obiect social.

Nu însă orice obiect social poate fi obiect de reprezentare. Pentru ca un obiect social să devină obiect de reprezentare este necesar ca el să întrunească anumite condiții și anume: să fie un obiect polimorf, să fie caracteristic unui grup social, să constituie o miză pentru identitatea sau coeziunea grupului dat, să fie în centrul unor dinamici sociale intergrupuri și să nu fie supus unor instanțe ideologice de control.

Munca învățătorului poate fi considerată obiect social susceptibil de a fi și obiect de reprezentare deoarece ea întrunește toate condițiile unui astfel de obiect social. Ea este un obiect social polimorf, ce se manifestă printr-o diversitate de cogniții, capabil de a genera noi semnificații și reevaluări în contextul schimbărilor sociale actuale, are o miză importantă în definirea identității profesionale a cadrelor didactice, iar reprezentarea socială a acestora originează din dinamicile și interacțiunile atât intragrupale (colegii de muncă), cât și cu alte grupuri sociale (elevi, părinți, alte categorii profesionale). În plus, reprezentarea socială a muncii învățătorului se cristalizează în corespundere cu schimbările sociale și reformele educaționale.

Bibliografie:

1. Curelaru, M. *Reprezentări sociale*. Iași: Polirom, 2007. 235 p.
2. Curelaru M., Negură I., Cristea M. The influence of the ideological – global context on social representations of the European Union. In: *Annals of the Alexandru Ioan Cuza University. Psychology Series*. 2010, vol. 19, nr. 2. p. 35-50.
3. Jodelet D. *Reprezentările sociale, un domeniu în expansiune*. În: Neculau A. (coord). *Reprezentările sociale. Psihologia câmpului social*. Iași: Polirom, 1997. p. 85-106.
4. Moliner P. Les deux dimensions des representations sociales. In: *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, Nr. 20, 1994. p. 5-14.
5. Moscovici S. Fenomenul reprezentărilor sociale. În: A. Neculau (ed.). *Reprezentările sociale. Psihologia câmpului social*. Iași: Polirom, 1997. p. 15-75.
6. Neculau A., Curelaru M. *Reprezentările sociale*. În: A. Neculau (coord.). *Manual de psihologie socială*. Iași: Polirom, 2004. p. 294-318.
7. Losii E. *Psihologia educației*. Chișinău: CEP USM, 2014. 204 p.
8. Seligman M. Ce putem și ce nu putem schimba. *București: Humanitas*, 2013. 414 p.
9. Sirbu M. *Reprezentarea socială a muncii la cadrele didactice*. În: *Cultura profesională a cadrelor didactice. Exigențe actuale*. Chișinău: CEP UPS „Ion Creangă”, 2013. p. 322-325.